

СТВОРЕННЯ ОБРАЗУ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

IGOR OSTAPJOWSKI

Wołyński Uniwersytet Narodowy im. Lesi Ukrainki w Łucku

Постановка наукової проблеми. Професійна діяльність соціального педагога є відносно новою для українського суспільства. У суспільній свідомості його імідж ще не встиг сформуватися. Але для фахівця він є надзвичайно важливим. Працюючи із різними категоріями клієнтів, соціальний педагог здійснює профілактичну, реабілітаційну, посередницьку та інші види діяльності. Тому він має володіти магнетизмом та вмінням презентувати і самопрезентувати себе. Найважливішим мотивом до саморепрезентації є прагнення до розвитку взаємовідносин з людьми, самоутвердження та необхідність у професійній діяльності¹.

У наш час над проблемою формування іміджу працюють представники філософської, психологічної та педагогічної науки. Серед вітчизняних та зарубіжних науковців у її розвиток значний внесок зробили С. Архіпова, П. Берд, М. Варданян, І. Ніколаєску, Ф. Джевкінз, С. Аминтаєва, М. Апраксина, О. Бекетова, Л. Жарикова, А. Калюжний, О. Петрова, Н. Тарасенко, В. Шепель, В. Черпанова, Е. Семпсон та ін.

Метою статті є розкриття сутності та технології формування іміджу соціального педагога. **Завдання статті:**

- здійснити теоретичне обґрунтування сутності та типів іміджу соціального педагога;
- визначити складові та структурні компоненти іміджу соціального педагога;
- розкрити принципи та технологію формування іміджу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Важливою складовою професійної діяльності є імідж соціального педагога. Для розуміння сутності та механізмів його формування значний науковий інтерес представляють дослідження С. Аминтаєва, М. Апраксина, О. Бекетова, Л. Жарикова, А. Калюжного, О. Петрова, Н. Тарасенка, В. Шепеля,

1 Р.Г. Овчарова, Справочная книга социального педагога, М. ТЦ „Сфера” 2001, с. 47-49.

В. Черепанова. Їхні праці також мали значний вплив на формування нової галузі педагогічної науки - педагогічної іміджології. Через призму педагогічної іміджології імідж соціального педагога можна розглядати як фактор успіху у професійній діяльності, як інструмент, який допомагає будувати відносини з оточуючими людьми, як елемент конкурентоспроможності і просування на ринку соціально-педагогічних послуг. Також імідж соціального педагога можна розглядати як емоційно-забарвлений стереотип сприйняття його образу у свідомості вихованців, колег, соціального оточення, в масовій свідомості². У психолого-педагогічних джерелах імідж (англ. image – образ) трактують як:

- уявлення про людину, що формується на основі її зовнішнього вигляду, звичок, манери говорити, менталітету, вчинків тощо³;
- образ (особи, явища, предмета), що формується цілеспрямовано і має справляти емоційно-психологічний вплив на когось з метою популяризації, реклами тощо⁴.

Як відзначає І.С. Сергєєв, імідж педагога визначають як безпосередньо або зумисне створюване ним візуальне враження про себе⁵.

Існують різні типи іміджу. Наприклад, із позицій функціонального підходу можна виділити такі типи іміджу:

- дзеркальний – властивий нашому уявленню про себе;
- поточний – характерний для погляду з боку;
- бажаний – відображає те, до чого ми прагнемо.
- корпоративний – організації в цілому;
- множинний – утворюється за наявності ряду незалежних структур замість єдиної корпорації.

Доцільно також розрізнити імідж корпоративний (імідж компанії, фірми, підприємства, установи, політичної партії, громадській організації, школи) та індивідуальний (імідж політика, бізнесмена, артиста, керівника, вчителя, соціального педагога, лікаря). Погляд на імідж з позицій власного „я”, інших людей та наших бажань у рамках особистого іміджу, на думку англійського дослідника Е. Семпсона, дозволяє виділити: самоімідж, сприйманий імідж та необхідний імідж. Деякі дослідники як самостійний висувають харизматичний тип іміджу.

Науковці зазначають багатофункційний характер іміджу сучасного педагога. Функції – це активні форми прояву суті і змісту конкретного феномена⁶. Так, імідж педагога реалізує наступні функції: комунікативну, інформативну, когні-

2 А.А. Калюжний, *Психология формирования имиджа учителя*, Библиотека руководителя образовательного учреждения, М. Владос 2004.

3 А.А. Калюжний, *Психология формирования имиджа учителя*, Библиотека руководителя образовательного учреждения, М. Владос 2004, с. 9.

4 *Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку*, К. 1996, Ч. 1, с.103.

5 И.С.Сергеев, *Основы педагогической деятельности: учеб. Пособ.*, И.С. Сергеев. – СПб 2004, с. 77.

6 В.М. Шепель, *Настольная книга бизнесмена и менеджера*. Управленческая Гуманитарология, М. 1994.

тивну, організаційну, мотиваційну, компенсаторну, виховну, креативну, адаптивну та ін. І. Ніколаеску виділяє гносеологічну, гуманістичну, комунікативну, інформаційну, креативну та емотивну функції професійного іміджу соціального педагога.

В процесі формування іміджу соціального педагога реальні якості тісно переплітаються з тими, які приписує йому оточення. Тому складовими іміджу соціального педагога є:

- зовнішній вигляд;
- засоби спілкування;
- створення внутрішнього Я-образу.

Особливого значення у формуванні іміджу соціального педагога потрібно надавати Я-концепції. Під Я-концепцією необхідно розуміти динамічну систему уявлень людини про себе, яка охоплює як власне усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних та інших якостей, так і самооцінку і власне сприйняття зовнішніх чинників, що впливають на неї⁷. Для наукового пошуку цінними є дослідження Р. Бернса⁸, К. Роджерса, Д. Фрейберга⁹.

Технологія формування іміджу педагога має спиратися на осмислення й усвідомлення ним:

- “реального Я” (адекватна самооцінка педагогом себе, своїх особистісних рис, поведінки, ставлення до інших тощо);
- “ідеального Я” (уявлення про те, яким має бути ідеальний соціальний педагог, які риси мають бути йому притаманні);
- “антиідеального Я” (уявлення про риси, які “працюють” не тільки проти самого педагога, а й проти установи, де він працює, та його клієнтів);
- “професійного Я” (уявлення і самооцінка своїх професійних рис, мотивів і ціннісних установок, стилю організації педагогічної взаємодії тощо).

Аналіз психолого-педагогічних джерел дослідження засвідчує, що для формування іміджу соціального педагога важливе значення мають такі компоненти:

- когнітивний, який виражає знання й уявлення педагога про себе (я – оптиміст, я – розумний, успішний, талановитий, старанний, комунікабельний або я песиміст, невдаха, я – ледачий, дратівливий);
- оцінний, який характеризує здатність до самооцінки того, що він про себе знає (мене це тішить, мені це приємно, я цим задоволений або мене це не хвилює, мені це неприємно, я цим незадоволений тощо);
- поведінковий, який свідчить про те, як поводить себе людина відповідно до того, що вона про себе знає і як себе оцінює.

7 А.А. Калюжний, *Психологія формування іміджу учителя*, Библиотека руководителя образовательного учреждения, М. Владос 2004, с. 521.

8 Р. Бернс, *Я-концепція учителя, b: Развитие Я-концепции и воспитание*, Р. Бернс, М. 1986, с. 302–333.

9 К. Роджерс, *Свобода учиться* b: К. Роджерс, Д. Фрейберг (науч. ред.), А.Б. Орлов, М. 2002.

Процес створення привабливого професійного іміджу спирається на такі характеристики, як духовність, моральність, ділові та лідерські якості, вміння вирішувати конфлікти, встановлювати партнерські відносини, комунікативні здібності, впевненість, адаптивність, оптимізм та доброзичливість.

Важливою складовою іміджу педагога є вміння вибирати ті чи інші моделі поведінки залежно від ситуації, що склалась. Модель поведінки педагога, як складової його іміджу, має відповідати таким критеріям¹⁰:

1. Відповідність чинному законодавству, порядку, встановленому в суспільстві, у навчальному закладі.
2. Моральна бездоганність, що припускає фіксацію високого ступеня чесності, справедливості, совісності.
3. Уміння враховувати конкретну ситуацію, за якої вчитель діє чи опиняється в силу певних обставин.
4. Дотримання шляхетної мети, що ставить перед собою вчитель.
5. Самокритичність до власних можливостей, використання тих чи інших моделей поведінки залежно від ситуації.

Для соціального педагога дуже важливим є ефективний взаємний контакт з оточуючим середовищем, тому визначною частиною іміджу є:

1. Висока самооцінка, впевненість у собі.
2. Віра в доброзичливість Всесвіту і віра в добру людину.
3. Соціальна й особиста відповідальність.
4. Бажання змінюватися і вміння ризикувати при здоровому почутті самозбереження¹¹.

В процесі дослідження встановлено, що технологія формування іміджу повинна базуватися на принципах самовиховання, гармонії візуального образу, комунікативності і саморегуляції. А модель технології формування іміджу складатися з таких складових самопрезентації¹²:

- „Я-концепція” – морально-психологічна підготовка;
- фейсбілдинг – формування особистості із врахуванням усіх супутніх чинників;
- кінесика – тілесне інформування;
- дизайн одягу – підбір і носіння одягу, використання аксесуарів;
- володіння словом – риторична складова;
- флюїдне випромінювання – створення особового „біоенергетичного поля”;
- комунікативна механіка – майстерність спілкування.

10 Р.Бернс, *Я-концепция учителя, в: Развитие Я-концепции и воспитание*, Р. Бернс, М. 1986, с. 302–333.

11 А.А. Каложный, *Психология формирования имиджа учителя*, Библиотека руководителя образовательного учреждения, М. Владос 2004.

12 В.М. Шепель, *Имиджелогия: секреты личного обаяния*, М. Линка-Пресс 1997, с.168.

З поняттям самопрезентації тісно пов'язане поняття самомоніторингу. Це поняття введене Марком Снайдером (1974) і означає тенденцію до регулювання власної поведінки з метою відповідності вимогам соціальної ситуації. Тому діагностику індивідуальних відмінностей в управлінні враженнями та виявленні гнучкості (лабільності) поведінки у взаємодії з іншими людьми в процесі дослідження доцільно проводити із використанням шкали самомоніторингу.

Висновки. Важливою для соціально-педагогічної науки є проблема формування іміджу соціального педагога. Імідж соціального педагога є образом, який формується ним цілеспрямовано і справляє емоційно-психологічний вплив на оточення з метою його популяризації. Складовими іміджу соціального педагога є його зовнішній вигляд, засоби спілкування та створення внутрішнього Я-образу. Технологія формування іміджу соціального педагога базується на принципах самовиховання, гармонії візуального образу, комунікативності і саморегуляції. Її модель представлена складовими самопрезентації. Діагностику поведінки в управлінні враженнями та взаємодію з іншими людьми дозволяє встановити у процесі експериментальної роботи використання шкали самомоніторингу.

CREATING THE IMAGE OF THE SOCIAL PEDAGOGUE

IGOR OSTAPJOWSKI

ABSTRACT: The author of the article is characterized by the image of the social pedagogue.